

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. október 15.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

SZÖVEGÉRTÉS

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

*Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.*

Várkonyi Nándor: *A találmány és a feltaláló*

(1) A nagy találmányok sohasem születnek légüres térben, egy-egy magányos lángelme belső megvilágosodásából, a kortól és a környezettől függetlenül. Nagy gondolatok, elméleti alkotások támadhatnak így is, de ezek elszigeteltek maradnak, nincs humusz [termékeny talaj], mely hatásukat befogadná, a bennük rejlő erőket kifejlesztené, a magot fává vagy erdővé terebélyesítené. Szerencsés esemény, ha az alkotó és kora súrlódás nélkül találkozik, s egy ilyen szerencsés találkozás hőse Gutenberg (1400?-1468).

(2) Az ő találmányának is megvolt a korszerű szellemi, társadalmi és gazdasági környezete, mint minden igazi teremtő felfedezésnek. Szellemi téren a művelődés, a tudományok, az irodalom elvilágiasodása, társadalmi téren a polgárság szerveződése, s a kettő közös eredményeképp igények, szükségletek növekedése, gazdasági és technikai oldalon pedig a céhművesség, az ipar szervezetsége, a könyvnyomtatáshoz szükséges mesterségek elegendő fejlettsége: a papírgyártás, a féművesség, a grafika, a szerszámkészítés technikája.

(3) Gutenberg találmánya, a nyomtatás gondolata csakugyan a levegőben volt, sőt maga a gondolat nem is az övé. Az övé a megvalósítás. Szóba sem kerülhetett az, hogy kínai mintára egész szavakat faragjanak ki fából vagy öntsenek ki fémbe, hiszen Európában a kézírásban betűkre bontották a szavakat. A hatalmas európai igényeket a kínai nyomtatási eljárás sem tudta volna kielégíteni, hiszen a körülményes kínai eljárással egy egész oldalnyi szöveget vagy képet véstek bele egyetlen falapba, amit festékekkel bekentek, majd egy papírlaphoz préseltek. Coster¹ és mások munkája révén Európában viszont már ismert volt az egyenként kiöntött betűk gyakorlata.

(4) Gutenberg sajtógépe lényegében a középkorban elterjedt csavaros – a szőlőpréshez hasonlító – sajtók tökéletesítése. A gép tehát megvolt, a probléma egyik fele megoldódott. Most azonban „etetni” kellett „végtelen” mennyiségű betűvel. Coster erre éppoly képtelen volt, mint a valódi nyomtatásra, mert betűöntő technikája alulmaradt a gép elemi igényein. Gutenberg öntőműszere viszont egy csapásra eltüntetett minden nehézséget.

(5) Hogyan jött rá? Kétségtelen, hogy a feltaláló lángelme, a gyakorlati technikus és az alkotó művész képességei olvadtak össze benne kemény, nem bomló ötvözeté. „Csak kivételesen értelmes, következetes és erős akarátú, fegyelmezett ember tudhatott ilyet alkotni. Főlényes szaktudású mesternek kellett lennie, aki semmilyen más mesterségbeli szempont, más ipar anyaghasználati elve által nem

¹ L.J. Coster (1370-1440): holland nyomdász, aki egyes feltételezések szerint Gutenberggel egy időben szerkesztett és használt a betűk egyenkénti kiöntésének elvén alapuló nyomdagépet.

zavartatta magát, világosan látott céljának megközelítésében s az ahhoz vezető eszközök megalkotásában” – írja a józanul mérlegelő Fitz József.²

(6) Született vésnök volt, az ércformálás művésze, ebben képezte ki magát, s lett az ötvös céh tagjává. A céhbeliség sokat megmagyaráz; jelenti először, hogy „ércben gondolkozott”, e kemény és ellenálló anyagot bele tudta törni az új technika igájába úgy, hogy pehelykönnyűvé lett a kezelése: napi tíz órai munkával 5000 betűt teremthetett és indíthatott rohamra.

(7) Művész is volt, ösztönösen megérezte anyagának formanyelvét. Olyannyira művész, hogy fel sem ismerte a gépi írás, a nyomtatás öntörvényűségét: a kézírást akarta vele utánozni. Igaz, hogy ebben a zseniális félreismerésben nemcsak a művész ösztöne irányította, hanem a korához kötött ember tehetetlensége is. A középkori, kézzel írott, díszes könyv volt az ő szemében is „a könyv”, az írás legmagasabb rendű, leghasználhatóbb hordozója. A nyomtatott betű törvénye a szép, tiszta, de rögzített egyöntetűség – az írott betűé a hajlékonyság, a kötetlen, pillanatnyi megoldások folyékonyága. Mindkettő más stratégiával dolgozik ugyanazért a célért. Gutenberg az írott betű törvényét és célját rótt a nyomtatottra.

(8) Félreismerése a lángelme, ha úgy tetszik, a művész tévedése volt, éppen ezért nem haszontalan, sőt termékeny. Ma könnyű képzelnünk, mennyivel egyszerűbb lett volna 25–30 írásjelet megrajzolnia, kiöntenie a szükséges változatokban és mennyiségben ahelyett, hogy híven utánozza a kódéírás számtalan cikornyáját. Eszközei és módszerei olyan tökéletesek, hogy négyszáz éven át nem volt mit változtatni rajtuk, sőt utódainak egyszerűsíteniük kellett a technikáját. Ők már felismerték a nyomtatás törvényét, a gép elvét, Gutenberg azonban így is kétségkívül a tipográfia³ első és legnagyobb művésze.

(9) De feltaláló, a gyakorlati technikus elemi erejű képességeivel is bírt. Az ő betűöntő műszere és sajtógépe nélkül nincs könyvnyomtatás, s gépének alapelvén a műszaki haladás azóta sem változtatott. Benne is a nagy reneszánsz egyéniségek egyetemes alkotóképessége dolgozik. Noha nem ábrázoló művész, alkatilag a Leonardók, Michelangelók társa: művész, mérnök és kézműves. Az a néhány adat, amelyet életéből ismerünk, erről nem árul el sokat, annál többet művének kitapintható története és előttünk álló eredménye. Magányos, komor, de szenvedélyes, művébe zárkózott embernek látszik; nem nőszül meg, családot nem alapít. Főlényes tudású, vezető egyéniség, született mester. Jól akar élni, de nem a gazdagság a célja, s ha fut a pénz után, kényszerből teszi, mert vállalkozása minden pénzt fölemészlt. Megszállottja az eszmének, csak az adatokból kideríthetően két évtizeden át kísérletezik, fűr-farag, beolvaszt, újra kezdi. Mikor végül eléri célját, mikor művét befejezi, s a pénz ömleni kezd, nyugalomba vonul.

(10) Lehet a gyakorlati kivitel kezdeti elsősége Costere vagy akárki másé, a teremtő mozzanatot Gutenberg oltotta bele. Ezt már korának kiváló elméi is felismerték, s csak neki tulajdonították. A párizsi Sorbonne tanára, Guillaume Fichet 1471-ben, három évvel Gutenberg halála után ezt írta: „A könyvnyomtatás művészetének feltalálója megérdemli, hogy minden Múza, minden művészet és minden könyvszerető ember ajka isteni dicsérettel illesse. Mert Gutenberg hasznosabb s istenibb dolgot talált fel, mint Bacchus, a bor teremtője, és Ceres, a gabona adományozója...”

(11) Aloys Ruppel Gutenberg-monográfiájában (1939) igen érdekes kapcsolatokra hívja fel a figyelmet: „A nyomtatás feltalálása után mindenki hamarosan megtudhatta, mi történt hazájában vagy az idegen országokban. Most Galilei Itáliában megtudhatta, amit Kopernikusz a távoli Kelet-Poroszországban kidolgozott, és így a megkezdett épületet egy emelettel magasabbra rakhatta, s bizonyíthatta a Föld forgását a Nap körül. Most Kolumbusz Kristóf, ki maga is könyvkereskedő volt egy ideig, egy nyomtatott könyv alapján kiszámíthatta a tengeri út lehetséges módját Indiába.”

(12) A gondolatot, amellyel az emberiség Kínától Hollandiáig évszázadokon át küszködött, egy csapásra megvalósította, s az ő megvalósítását ma sem váltotta fel más, jobb megoldás. Nem Kolumbusz vakmerő utazása választja el a középkort az újtól, hanem a betűsajtó megteremtése. Átalakította a világot, s ma is uralma alatt tartja; az újabb gondolatot terjesztő, sokszorosító, megörökítő találmányok: a gramofon, a rádió, a film, a mikrofilm csak kiegészítik az övét, de nem helyettesíthetik.

Forrás: Várkonyi Nándor: *Az írás és a könyv története*. [első kiadás: 1943] Széphalom Könyvműhely. 2001. 285-289. A feladathoz igazított szöveg.

² Dr. Fitz József (1888 – 1964) könyvtáros, nyomdászattörténész, Gutenbergről könyvet is írt.

³ tipográfia: a nyomtatott betűkkel foglalkozó szakma, művészeti ág

1. Értelmezze az 1-2. bekezdés gondolatmenetére építve az 1. bekezdésből idézett mondat átvitt értelemben használt aláhúzott kifejezéseit (metaforáit)! Válaszában utaljon az 1-2. bekezdés konkrét elemeire!

„Nagy gondolatok, elméleti alkotások támadhatnak így is, de ezek elszigeteltek maradnak, nincs humusz [termékeny talaj], mely hatásukat befogadná, a bennük rejlő erőket kifejlesztené, a magot fává vagy erdővé terebélyesítené.”

a) nincs humusz:

nincs olyan társadalmi környezet, amely képes értelmezni és földolgozni / befogadni és alkalmazni / az új gondolatot / új eszméket / az új alkotásokat /találmányokat

Adható **1**, 0 pont.

b) a magot fává vagy erdővé terebélyesítené:

mag: a létrejött új gondolat / ötlet / találmány

fa vagy erdő: az új gondolat kibontakozása / társadalmi következményei / hatásai

a magot fává vagy erdővé terebélyesítené: kitelesítené az új gondolatot / ötletet / találmányt

Adható **2**, 1, 0 pont a válaszelemek száma és minősége szerint.

2. Az első bekezdést záró mondatot idézzük:

„Szerencsés esemény, ha az alkotó és kora súrlódás nélkül találkozik, s egy ilyen szerencsés találkozás hőse Gutenberg.”

A szöveg egésze alapján fogalmazzon meg két különböző tartalmú mondatot, amellyel alátámasztja az idézett állítást! Egész mondattal válaszoljon!

Lehetséges válaszok:

- Gutenberg erősen kötődött korának szellemi környezetéhez, hiszen fölhasználta kortársainak technikai tudását. (3. bekezdés)
- Gutenberg korának szemléletéhez kapcsolódott a betűk formájának megalkotásakor, hiszen a középkori írásformát kívánta nyomtatásban is megjeleníteni. (7. bekezdés)
- Már kortársai – köztük Guillaume Fichet – is elismerték is találmányának jelentőségét. (10. bekezdés)
- Találmányának hatása kora legnagyobb elméinek – Kolumbusz, Galilei – munkásságára is ihletően hatott. (11. bekezdés)

A szöveghez kötődő, az idézetet igazoló további helyes megállapítások is elfogadhatóak.

Adható **2**, 1 0 pont a válasz tartalmi minősége és száma szerint.

Egy helyes válaszra 1 pont adható, amennyiben az állítás Gutenberg és korának szoros kapcsolatát mutatja be.

Amennyiben a válasz nem mondat, nem adható pont.

3. Írjon alcímeket a szöveg egyes részeihez! A címet legalább három szóból álló kérdés formájában fogalmazza meg! Ne írjon eldöntendő kérdést!

Lehetséges alcímek:

a) alcím az 1-2. bekezdéshez:

**Milyen szellemi, társadalmi és gazdasági környezetben dolgozott Gutenberg? /
Hogyan jellemezhető Gutenberg és kora kapcsolata?**

b) alcím az 3-4. bekezdéshez:

**Mi volt Gutenberg találmányának technikai újdonsága? /
Honnan merítette Gutenberg találmánya főbb elemeit?**

c) alcím az 10-11. bekezdéshez:

**Milyen hatással volt az utókorra a könyvnyomtatás föltalálása? /
Hogyan értékelték a kortársak és az utókor Gutenberg tevékenységét?**

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Válaszonként 1-1 pont adható, amennyiben

- a vizsgázó által megfogalmazott mondat a szövegrész központi elemére kérdez rá,
- kiegészítendő kérdést tartalmaz,
- és három szóból vagy annál többől áll.

Nem adható pont,

- amennyiben a kérdés csak a kijelölt szövegrész egy kisebb részére kérdez rá,
- három szónál kevesebből áll,
- vagy eldöntendő kérdést tartalmaz,
- illetve nem kérdés.

4. A 3. és 4. bekezdés megkérdőjelezi Gutenberg találmányának eredetiségét.

a) Említse meg Gutenberg találmányának két olyan fontos alkotóelemét, amely már a feltaláló tevékenysége előtt készen állt, ismert volt! (3, 4)

- találmány egyik lényeges, korábban is létező eleme: **egyres betűk kiöntése**

- találmány másik lényeges, korábban is létező eleme: **csavaros sajtó**

Adható 2, 1, 0 pont.

1-1 pont adható, amennyiben a vizsgázó megnevezi a találmány korábban már létező elemét.

b) Milyen, a korban már létező technikai megoldásokat nem tudtak alkalmazni a könyvnyomtatás európai megvalósításában és miért? Egy példával töltsé ki a táblázatot! (3)

Lehetséges válaszok, példák:

Nem alkalmazott technikai megoldás	Az alkalmatlanság oka
egész szavak (kínai módra) való kifaragása	Európában a szavak betűkre bontása már megtörtént
egy egész oldalnyi szöveg egyetlen falapba vésése	körülmenyes eljárás, ezzel nem volt kielégíthető az európai szükséglet

Adható **2**, 1, 0 pont.

Egy helyesen kitöltött cella 1 pont.

Más, a válasz főbb tartalmi elemeit tükröző megfogalmazás is elfogadható.

5. A 6-9. bekezdésben Gutenberg sokoldalú tehetségéről és képességeiről olvashatunk.

a) Az 5. bekezdés alább idézett mondata mintegy megelőlegzi, felvázolja a 6., 7., 8. és 9. bekezdés gondolatmenetét. Húzza alá az idézetben azt a három szót, amely a 6-9. bekezdés legfőbb tartalmi elemeit (kulcsszavait) vetíti előre!

„Kétségtelen, hogy a gondolaton kívül mindent magából merített, a feltaláló / lángelme, a gyakorlati / technikus és az alkotó / művész képességei olvadtak össze benne kemény, nem bomló ötvözeté.”

Adható **3**, 2, 1, 0 pont.

Egy helyes aláhúzás 1 pont.

Az alábbi jelzős szerkezetek közül akár a jelző, akár a jelzett szó aláhúzása elfogadható, azaz külön-külön vagy együtt is 1 helyes válasznak számít:

feltaláló / lángelme
gyakorlati / technikus
alkotó / művész

Ha névelőt is aláhúzott és válasza helyes, a pont megadható.

b) Milyen mesterségek területén szerzett Gutenberg különleges jártasságot és mindez miben segítette találmánya létrehozásában? Egészítse ki a táblázatot! (6, 9)

Milyen mesterségben volt jártas?	Milyen képességet adott neki?	A találmány melyik részéhez segítette hozzá?
vésnök A kézműves említése nem elfogadható.	Az ércformálás szakembere / művésze	- napi tíz órai munkával 5000 betűt készített
feltaláló / gyakorlati technikus / mérnök	Értette a műszaki problémákat.	- betűöntő műszer, sajtógép megalkotása

Adható **4**, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden helyesen kitöltött cellára 1 pont adható. A pont akkor is megadható, ha az adott sor másik hiányzó cellájába a vizsgázó nem írt helyes választ.

Az első oszlopban csak a javítókulcs megfogalmazása, a harmadik oszlopban más megfogalmazás is elfogadható, amennyiben a szövegből igazolhatóan a találmány valamely részére utal.

6. Gutenberget kritikával is illeti a szerző. (7, 8)

a) Fogalmazza meg egy mondatban, miben állt a szöveg szerint Gutenberg tévedésének lényege! Válaszában legalább két különböző tartalmi elemet említsen!

Lehetséges válaszlelemek:

A nyomtatásban a középkori, gazdagon díszített, kézzel írott könyv számtalan betűcsatolását kívánta utánozni ahelyett, hogy 25-30 írásjelet alkotott volna.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 pont adható,

- amennyiben a vizsgázó egész mondatban válaszolt,
- Gutenberg tévedésének legalább két különböző lényegi vonását megadja,
- továbbá az egyik lényegi vonásként a **kézírásos betűk utánzását** nevezi meg.

Más megfogalmazás is elfogadható.

b) A szöveg szerzője pozitívan ítéli meg Gutenberg tévedését. Milyen kifejezések utalnak erre az értékítéletre a szövegben? Idézzon legalább kettőt!

Lehetséges válaszok:

- „megérezte anyagának formanyelvét”
- „zseniális félreismerés”
- „művész ösztöne irányította”
- „félreismerése a lángelme, ha úgy tetszik, a művész tévedése volt”
- „eszközei és módszerei tökéletesek”
- „tévedése... nem haszontalan, sőt termékeny”

Adható 2, 1, 0 pont.

1-1 pont adható minden olyan pontosan idézett kifejezésre, amely alátámasztja a szerző pozitív vélekedését Gutenberg tévedéséről.

7. Az alábbi négy mondat közül kettőben olyan információ van, amely ellentmond a szöveg állításainak.

a) Húzza alá a hibásnak tartott két mondatot!

b) Indokolja meg állításonként legalább két, a szövegre épülő érdemi közléssel, miért mondanak ellent az Ön által hibásnak tartott mondatok a szövegnek!

(A helyesnek talált mondatokat ne jelölje meg és ne írjon hozzájuk indoklást! Amennyiben kettőnél több mondatot húz alá, a megoldására csak 0 pont adható.)

a) A könyvnyomtatás főlényje a tömegtermelésben van, és Gutenberg találmányának fontossága ebben mutatkozik meg. **(igaz)**

b) Gutenberg azért dolgozott megszállottan találmányán, hogy sok pénzt keresve családot alapítson. (hibás)

Az indoklás lehetséges elemei:

- Gutenberg nem nősül meg, nem alapít családot
- bár vállalkozása pénzt is hoz, de minden pénzt föl is emészt
- a megkeresett pénzt visszaforgatja találmányának fejlesztésébe

c) Zseniális ötlete, a mozgatható betű elve évszázadokra megoldotta a sokszorosítás problémáját. (igaz)

d) A polgárság erőtlén, a szellemi, a műszaki, a mesterségbeli feltételek nem adottak, Gutenberg mégis képes volt egy máig ható találmány megalkotására. (hamis)

Az indoklás lehetséges elemei:

- a könyvnyomtatáshoz adott volt a társadalmi, gazdasági környezet
- Gutenberg épített a korábbi találmányokra
- a polgárság egyre erősebbé vált Gutenberg korában

Adható összesen 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont az alábbiak szerint:

- Az azonosított (aláhúzott) hibás mondatra adható 1-1 pont, összesen 2 pont.
- Az azonosított (aláhúzott) hibás mondatához kapcsolódó indoklásra mondatonként összesen 2 pont adható, amennyiben két, a szövegből levezethető helyes válaszelemmel indokolta választását.
- Ha az indoklás egy válaszelemet tartalmaz, 1 pont adható.

8. Számos személy neve jelenik meg a szöveg egészében. Néhány személyt a szerző párhuzamba állít Gutenberggel, míg mások kapcsán azt mutatja be, hogyan segítette Gutenberg találmánya az ő tevékenységüket.

a) Válasszon ki két, Gutenberggel párhuzamba állított személyt a szövegben említettek közül, és tömören fogalmazza meg, a szerző szerint mi a hasonlóság alapja!

Lehetséges válaszok, példák:

Személy neve	Hasonlóság Gutenberggel
Leonardo, Michelangelo	Gutenberghez hasonlóan reneszánsz alkotók.
Coster	Ő is a könyvnyomtatás föltalálásán dolgozott.
Galilei	Gutenberghez hasonlóan korábbi eredményekre épített
Kolumbusz Kristóf	Az ő tevékenysége is az újkor határát jelentheti.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Adható soronként 2, 1, 0 pont.

1 helytállóan kitöltött teljes sor 2 pont.

1 pont adható egy sorra, amennyiben a vizsgázó helyes nevet ír be, ám nem mutatja be helytállóan, mi a hasonlóság alapja. A nevek keresztnév nélkül is elfogadhatóak.

Ha csak helyes hasonlóságot mutat be, ám nem vagy helytelenül kapcsol hozzá nevet, nem adható pont a sorra.

b) Az alábbi személyek komoly segítséget kaptak Gutenberg találmányától, a nyomtatott könyvtől. Miben állt a segítség? (11, 12)

Lehetséges válaszok:

Kolumbusz: (egy) nyomtatott könyv alapján számította ki a tengeri út lehetséges módját.
Galilei: Megtudhatta, hogy Kopernikusz milyen elméletet dolgozott ki. / Itáliában megismerte a távoli Poroszországban dolgozó Koópernikusz elméletét.

Adható 2, 1, 0 pont.

1 helytálló válaszelem 1 pont.

9. A szöveg szókincsét, stílusát egyszerre jellemzi a szakyszerű, pontos kifejezések használata és a képszerű, esszéisztikus megfogalmazásmód.

Húzza alá, melyik három kifejezés tartozik a szaknyelvi nyelvváltozathoz az alábbi kifejezések közül szövegbeli értelmük, szerepük alapján!

alkotóképesség
ipar
öntőműszer
nyomtatás öntörvényűsége
betűbélyegző
lángelme
tipográfia

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Csak a helyesen aláhúzott szóért jár 1 pont.

10. A 10. bekezdést a képszerűség, az esszéisztikus stílus jellemzi. Emeljen ki a bekezdésből két olyan nyelvi-stilisztikai jellemzőt és / vagy jellegzetes szófordulatot, amely igazolja ezt az állítást!

Lehetséges nyelvi-stilisztikai jellemzők
választékos, erős értékítéletet kifejező jelzős szerkezetek

Lehetséges példák
teremtő mozzanatot
mélyre tekintő elméi
hasznosabb s istenibb
isten dicséret

többszörösen bővített, összetett mondatok
retorikai fogás a (kortárs) méltatás idézése (G. Fichet, 1471)
hasonlat, illetve párhuzam alkalmazása az utolsó két mondatban
felnagyítás, fokozás

mitológiai alakok idézése (Ceres, Bacchus említése)

Más, az esszéisztikus stílus sajátosságait alátámasztó nyelvi elemek, illetve konkrét szöveghelyek idézése esetén is adható pont.

Adható 2, 1, 0 pont. Egy helytálló válaszelem 1 pont.

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

1. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

2. **Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot.** A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megítélhető pontszámokat.

3. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.

4. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.

5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válasz elemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadóak.

6. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60-120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik. - Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol. - Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz. - Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni. - A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek. - A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok. - A szövegben nincsenek tárgyi tévedések. 	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek. - Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak. - A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt. - A szöveg bekezdésekre oszlik. - A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit. - A szöveg megfelelő terjedelmű (120-200 szó között). 	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ. - A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókincs és kifejezések jellemzik a szöveget. - A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ. - A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan. 	

Feladatspecifikus értékelési szempontok

Érvelés

Több középiskolai tantárgy céljai és feladatai között megtalálhatjuk a kulturált érvelő vita megismerését, gyakorlását. Ön szerint miről érdemes és miről nem érdemes vitatkozni a tanórákon? Fejtse ki véleményét! Kifejtésében hivatkozzon az alább idézett szöveg állításaira is! Érvelő szövege 3-5, egymástól jól elkülöníthető érvet tegyen mérlegre!

A vita egyik típusa a racionális vagy érvelő vita. A két fél eltérő, ideális esetben egymásnak ellentmondó állásponton van, melyet *közösen elfogadott* indokok és bizonyítékok alapján, meggyőző érvelések segítségével akar partnerével elfogadtatni. Általában azt szoktuk gondolni, hogy a racionális vita célja a másik meggyőzése, a saját álláspontunk meggyőző *bizonyításán* és a másik álláspontjának *kritikáján* keresztül. Akkor is hasznosnak és eredményesnek tekintjük a beszélgetést, ha nem sikerült egymást meggyőznünk, sőt olyankor is, amikor a vita végére saját álláspontunkat kell felülvizsgálnunk. Ilyenkor is tanultunk a vitából: világosabban látjuk, mi a helyes álláspont az adott témában, és melyek a lehetséges ellenvetések, problémák. A másik álláspontjának megváltozása vagy a vita végére kialakuló konszenzus *nem* feltétele az eredményes vitának.

Forrás: Margitay Tihamér. *Az érvelés mestersége*. (2014). Typotex Kiadó
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011-0001-526_margitay_az_erveles/ch02.html

Lehetséges tartalmi elemek – érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

- a) A vizsgázó legalább három, maximum öt világosan kifejtett, egymástól lényegében elkülönülő érvet fogalmaz meg a fölvetett kérdéssel kapcsolatban.
- b) Érdemben utal a bevezető szöveg állításaira is.
- c) Álláspontja megfelelően alátámasztott, egyértelműen azonosítható.

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges érvek:

Az idézett szöveg a vita egyik típusát, a racionális, érvelő vitát jellemzi. Az érvelő vita lényege, hogy a vitatkozó felek bizonyító erejű érvekkel, továbbá a másik véleményének kritikájával szeretnék a másikat meggyőzni álláspontjukról. De a vita akkor is lehet tanulságos, azaz a felek számára járhat pozitív többlettel, ha továbbra is vitatják egymás álláspontját.

A vitának van helye a tanórákon, az iskola világában tananyagként és módszerként egyaránt.

Bármelyik tantárgyban vannak vitára, megvitásra alkalmas témák, tananyagfeldolgozási helyzetek.

Bármilyen témáról érdemes vitatkozni, amennyiben egy problémakör több oldalról, több aspektusból közelíthető meg, mert

- a vita hatékony és kreatív problémafeldolgozási forma,
- a jó vita lényeges feltétele a felkészülés, a lehetséges tudásforrások elemzése mérlegelése,
- a vitatkozás jó hatással van az analitikus gondolkodásra, fejleszti a kritikai gondolkodást,
- fejleszti a társas kapcsolatokat és a kommunikációs készséget,
- felkészít a szerepvállalásra,
- hozzászoktat a nyilvánosság előtti felelős szerepléshez,
- bizalmat ébreszt a 'másik' iránt,
- társas, közösségi élmény és tudásforrás.

A kulturált vita deklarált és íratlan magatartási szabályai:

- elvárt a vitapartner tisztelete
- a vitában az érveké, a bizonyítékoké a főszerep (nem a hangerőé, nem az erőszakos, manipulatív magatartásé)
- elvárás, hogy a vita nem fajuljon veszekedéssé
- elvárt egymás meghallgatása, végighallgatása
- a vitában mindenki szóhoz jut és figyelmet kap
- elvárt a tartózkodás az elfogultságtól, a személyeskedéstől, a vitapartner minősítésétől, címkézésétől

A szerkezet és a nyelvi igényesség terén az általános értékelési szempontok irányadók.

Gyakorlati szövegalkotás

Ön egy nyári művészeti fesztiválon a napi 6 órás alkalmi munkát vállaló diákok csoportvezetője. A diákok munkája az érkező vendégek regisztrációja, tájékoztatása, igény szerint a helyszínekre kísérése, továbbá szükség esetén az alkalmi tolmácsolás. Ön általában elégedett a diákokkal, de korábban néhány munkavállaló viselkedéséről rossz tapasztalatokat szerzett, ezért szükségesnek érzi, hogy a fesztivál kezdete előtt tartott megbeszélésen tájékoztassa a munkavállalókat az ügyfelekkel kapcsolatos viselkedés alapvető normáiról.

Csoportvezetői minőségében írjon felszólalást arról, milyen megjelenést és magatartást, illetve milyen kommunikációs stílust várnak el a fesztiválon dolgozó diákoktól, hogy a rendezvény sikeresen bonyolódjon le, és a vendégek elégedettek legyenek a fesztivál szervezésével! Ügyeljen a felszólalás szövegműfajának sajátosságaira!

Lehetséges tartalmi elemek – érvek, állítások, gondolatok:

A maximális 4 pont akkor adható meg, ha az általános értékelési szempontok mellett az alábbi feltételek is teljesülnek:

A szöveg egyértelműen, valamennyi szükséges információt felsorakoztatva tartalmazza a felszólalás feladatban megnevezett elemeit:

- a munkavállaló megjelenését, magatartását,
- kommunikációs stílusát,
- munkálkodását a rendezvény sikeréért.

Amennyiben a megnevezett kritériumok valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont levonható a Tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges válaszelemek:

A munkavállaló megjelenésével kapcsolatos követelmények:

Az öltözék tiszta, rendezett, az időjárásnak megfelelő.

Elvárás a fesztivál jelvényének és/vagy egyenruhájának, logójának viselete.

Kerülendő mind a túl kirívó mind a hanyag, ápolatlan megjelenés.

A munkavállaló viselkedésével kapcsolatos elvárások:

Alapvető elvárás az udvarias, barátságos viselkedés.

Alapvető szabály, hogy munkaidőben csak a vendégekkel lehet foglalkozni. Nem lehet a vendégek előtt magánügyeket intézni vagy más, az adott munkától eltérő tevékenységeket folytatni.

A kijelölt munkahelytől tartósan távol maradni nem lehet.

A munkavállaló kommunikációs stílusával kapcsolatos elvárások:

Elvárás a köznyelv használata, magyar és idegen nyelven egyaránt. (Kerülendő tehát az argó, a durva, közönséges beszéd.)

Tanácsos a vendég életkorának megfelelő köszönési/köszöntési és megszólítási formák alkalmazása. (Nem lehet mindenkivel tegeződni.)

Alapvető elvárás, hogy a fesztivál programjával és a rendezvények helyszínével kapcsolatos kérdéseikre a vendégek korrekt, pontos választ kapjanak, a kérésüknek megfelelő részletes információkkal.

Problémás helyzetekben fontos a gyors reagálás, a konfliktuskezelési képesség is.

Szerkezeti, műfaji elemek:

A maximális teljesítmény eléréséhez az alábbi elemeknek kell jelen lenniük a felszólalás műfaja szerint:

- barátságos, korrekt megszólítás (pl. kedves diákok / munkatársak)
- a megbeszélés céljának közlése
- a közlendőnek megfelelően tagolt szöveg (esetleg szemléltető példákkal)
- hivatkozások, utalások a munkaszerződésre / korábbi tapasztalatokra / a vendégek tipikus kérdéseire
- a további tájékozódás, informálódás forrásainak megnevezése
- lezáró formula, elköszönés

Amennyiben 1 elem hiányzik a fősoroltak közül, 1 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben 2-3 elem hiányzik a fősoroltak közül, 2 pont levonandó a Szerkezet szempontja az általános kritériumok alapján megítélhető pontszámból.

Amennyiben 3-nál több elem hiányzik a fősoroltak közül, nem adható pont a Szerkezet szempontja, mivel ebben az esetben a szöveg nem tekinthető tájékoztató levélnek.

A nyelvi igényesség terén az általános értékelési szempontok irányadók.

A MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.

2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámáról.

3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataratás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.	
25-20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések ítélőképesség, releváns értékítélet az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
19-15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak helyenként kifejtetlen állítások, következtetések az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14-10 pont	jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9-5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására
4-0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemzően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont

Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás), terjedelem (400-800 szó) szerint.	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás elvárt terjedelem
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet kirívó szövegtagolási hibák, hiányok elvárt alatti terjedelem (400 szó alatt)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs kifejező, árnyalt, következetes előadásmód esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondszerkesztés az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs többnyire szabatos előadásmód esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondszerkesztés sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTÉLMEZÉSE

Cholnoky Viktor novellájában meghatározó szerephez jut az irónia és a humor. Értelmezze a novellát! Kifejtésében azonosítsa az irónia és a humor megnyilvánulásait, valamint mutassa be a komikus elemek szövegben betöltött funkcióit! Értelmezésében térjen ki a cím keltette olvasói várakozásra is!⁴

Történet egy szívről

Elmondom egy szívnek a történetét, amely természetesen szerelmes história, de a szívnek olyan különös szerepe van benne, hogy még a szerelmes novelláktól joggal irtózó olvasó is végigolvashatja.

I.

Tíz évvel ezelőtt Kovádon, Uszuba vármegye székhelyén nem volt daliásabb, izgatóan szebb és gavallérbab huszártiszt, mint Turulkeőy Oktáv báró. Fiatal volt, erős az életben, és a vármegye ezerháromszáz hold földjének ura. És ezt az ezerháromszáz holdat sohasem tekintette a maga

⁴ A novellában a főszereplő és környezete életmódját jellemző, csillaggal* jelölt idegen szavak, kifejezések, megnevezések, kultúrtörténeti utalások jelentését a szöveg végén lévő magyarázatokban mutatjuk be.

birtokának, mert úgy illik egy huszárezredben, hogy ha az egyik tisztnek van, akkor mindegyiküknek legyen. Turulkeőy Oktáv szórta a pénzt, és az ezerháromszáz hold búzaföld állta baj és jelzalog* nélkül ezt a pénzszerzést.

Ekkor történt az a szerencsétlenség, hogy a kovándi huszárezred ezredesévé egy főherceget neveztek ki. A főherceg fiatal volt, csinos bajszú és könnyelmű, és buzgóan gázolta ki a civillista* ráeső részének a gyomrát. Társadalmi életfelfogásának a jellemzésére csak annyit mondok el itt, hogy a tiszti menázs vacsorájához való pezsgőt – Aubertin demi sec* – rendesen somlyai borba* hűtötte be.

Az ezred fiatalabb tisztjeinek egészen tetszett ez a garázdálkodás, de Turulkeőy Oktáv érezte, hogy le van főzve. Mert azelőtt, míg a főherceg nem érkezett meg Kovádra, ő csak Pommeryt* fizetett a tisztnek, és csak magyarádiba* hűtötte be. Szóval Oktáv báró lefőzve érezte magát; egy magyar huszártiszt pedig, különösen ha ezerháromszáz holdja van, és ha a Turul nemzetségből származik, lefőzni nem engedi magát, még egy főhercegtől sem. Oktáv báró kitalálta, hogy az Aubertintől szerzett krapula* legjobb orvossága az, ha az ember olyan angosztura-likört* iszik, amit csak Ausztráliában készítenek, s aminek üvegje tizenegy aranyba kerül. Így aztán megtörtént, hogy egy-egy főhercegi pezsgős este után másnap appetitóriumnak* a huszártisztek megitták Turulkeőy Oktávnak harminc-negyven aranyát.

Ha a főherceg Osztendéből* hozatott osztrigával* traktálta meg a bajtársait, akkor Oktáv a legközelebbi alkalommal az indiai szalangán-fecske* fészkéből készült aszpickal* kedveskedett nekik. Ha a főherceg üvegtokocskákba zárt havannákkal kínálta végig a társaságot, akkor Oktáv meghozatta a legdrágább turoscapros-lepantosokat*, amelyeknek az illatát aranytokocskák védelmezték meg az elpárolgástól.

De mit részletezzem a dolgot. Képzelmehetek, hogy ebbe a nemes vetélkedésbe az Oktáv báró bicskájával tört bele. Elűszott az ezerháromszáz hold...

II.

...És így történt, hogy most, amikor elbeszélésem tulajdonképpen elkezdődik, Turulkeőy Oktáv báró ott ül a New York-i Public Garden egyik padján, és éheznek. Igen, a hajdan daliás huszártiszt éheznek kint Amerikában. Mert Európában maradni nem engedte a büszkesége meg a hitelezői.

Amikor az adósságai miatt le kellett mondania a tiszti rangjáról, pénzzé tette mindenét, amije még volt, és kiment az Újvilágba. És most, a megérkezése után tizednapra nem volt a zsebében több pénz, mint négy cent. Négy centen pedig Amerikában nem lehet még kenyéret sem venni, ott ennyi pénzért csak egy dolgot árulnak: újságot. És Turulkeőy Oktáv, aki sohasem tudta a zsebében megtűrni a pénzt, csakugyan újságot vett az utolsó négy centjén. Amikor elszaladt előtte a New York Herald egyik rikkancsa, odaintette, és a kezébe szűrve a pénzt, magához váltott egy darabot azokból az óriási papírlépedőkből, amelyek milliárdnyi példányban képviselik az amerikai sajtót.

Olvasni Turulkeőy Oktáv báró huszártiszt korában nemigen szokott. A lapoknak csak két rovatába nézett bele rendszeren: a sportrovatba meg a hirdetések közé. Most is, álmosan és az éhségtől, kissé fanyar humorú kedvben nyitotta ki a lapot egyik olyan oldalon, ahol már a hirdetések vannak. És milyen véletlen! Szeme az első pillanatban a következő kis hirdetésre esett:

Keresek olyan rettenthetetlen bátorságú férfit, aki hajlandó alávetni magát egy nagyon veszedelmes szívoperációnak. Új elméletem van a szívmozgásról, s azt akarom ezzel az operációval igazolni. De figyeljem: a műtét halálos kimenetelű is lehet. A vállalkozónak vagy örököseinek negyvenezer dollárt fizetek. Jelentkezni lehet délelőtt tíztől délután 2-ig. Garfield St. 47.

Browning doktor

Oktáv báró elolvasta a hirdetést és elmosolyodott. Milyen bolondok ezek az amerikaiak. De milyen gazdagok is! Negyvenezer dollárt fizetnek egy szívért! Ha neki negyvenezer dollárja volna!

És ekkor hirtelen a melléhez kapott. Hiszen van negyvenezer dollárja, ott kopog, ketyeg, lüktet a bordái alatt. Azt fel lehet váltani jó, becsületes, vízálló dollárokra, amikkel vissza lehet jönni megint haza, keresztül a nagy sós vízen. És ha belehalna az operációba? Oktáv elmosolyodott, amikor az örököseire gondolt - a hitelezőire.

Azután pedig, mivel megkordult a gyomra is, minden további habozás nélkül fölkel, és megindult a Garfield Street felé. Ő, aki hajdanában Kovádon egy szál rózsaszínű szalagért olyan lovas steeplechaseket* lovagolt, hogy még Wimpferbach gróf, a hadsereg legvakmerőbb lovastisztje is a fejét csóválta, csak nem fog megijedni egy kis operációtól? Éhesebb akkor sem lesz, ha a sírba teszik.

Elindult a Garfield Street felé.

III.

Browning doktor előszobájában az asszisztens fogadta, és kikérdezte, hogy mit akar. Amikor elmondta, hogy miben jár, az asszisztens bólintott a fejével, és azt mondta, hogy várjon, kiküldi a professzor második segédjét, aki ennek a dolognak az ellátásával meg van bízva. Azzal eltűnt.

Öt perc múlva megjelent a szobában egy hölgy – a professzor második segédje. Igazi orvoskisasszony volt; a fején a haj lekötve viaszosvászon kendővel, a termete világossárga és bő boncolókabátba bújtatva. Hideg, hivatalos hangon szólalt meg:

– Ön hajlandó magát alávetni az operációnak?

– Igen – felelte Oktáv báró, aki nem minden irigység nélkül nézett a második segéd tagjait átölelő orvoszubbonyra.

– Figyelmeztetem, hogy a műtét halálos kimenetelű is lehet, sőt nyolc a kettőhöz a valószínűség, hogy a megoperált ember belehal a szívében vágott sebbe.

Oktáv báró – valljuk meg – egy cseppet összerezzen. De azután hirtelen észbe kapott. A manóba is, egy nővel áll szemben. Itt csak nem mutathatja magát gyávának. Reszketéstelen hangon felelt, miközben elegáns mozdulattal ütötte össze a bokáját:

– Miss, én magyar huszártiszt voltam. Nem félek semmitől. Vezessen a professzorhoz.

Az orvoskisasszony komolyan és ridegen bólintott a fejével, s a szemben lévő ajtóra mutatott.

– Tessék.

Bementek a műterembe, amely nagyon kellemetlen képet mutatott. A közepén márványból készült félig ágy, félig asztal állt, fejaljul gumipárnával. Arra fektették le Oktáv bárót, miután előbb megfosztották a ruháitól. Az orvoskisasszony ott állt mellette, és figyelte, nagyon komolyan és hideg képpel, az érverését. Belépett az öreg és mogorva Browning doktor is. Azután rátették arcára a kloroformos* flannell álarcot, és Oktáv báró némi vergődés után elaludt. Megkezdődött az operáció...

IV.

Amikor Turulkeőy Oktáv báró megint az eszméletére tért, puha, fehér párnák között, lágy selyemtakaró alatt érezte magát. Főleszmélt, és először is odakapott, ahol fészkel a szív. Még dobogott, és a mellén, a bőrén nem volt semmi hasítás, a bordái is épek, töretlenek voltak. Elámult, és szinte hitetlenül tapogatta a testét.

„Nincs semmi bajom” – gondolta magában, és a következő pillanatban a negyvenezer dollár jutott volna észébe, ha az ajtó ki nem nyílt volna.

De az ajtó kinyílt, és belépett rajta Browning doktor második segédje, az orvoskisasszony. Egyenesen odament az ágyhoz, és megszólalt:

– Hogy van, Mr. Turulkeőy? Remélem, jól, mert az elaltatáson kívül semmi sem történt önnel.

– De hát mire való volt akkor ez a komédia – pattant fel dühösen Oktáv, akinek a kloroform utóhatásától meglehetősen émelygett a gyomra.

– Arra – felelte az orvoskisasszony –, hogy végül találtak egy férfiúra, aki igazán férfi. Én nem orvos vagyok, hanem Carnefeller Jouldnak, a spódiumkirálynak* a leánya. Az apám az orosz-japáni háború befejezése után kibérelte a csatatereket, és az ott talált hullákból csontlisztet égetett. Ebből olyan rengeteg milliárderdőre tett szert, hogy engemet, az egyetlen leányát, úgy rajongtak körül a kérők, mint a muslincák a gyertyafényt. De én undorodtam ezektől a fababáktól, és tavaly, amikor szegény apám maga is spódiumanyaggá vált, elhatároztam, hogy a házi orvosom, Browning doktor segítségével keresek magamnak egy igazi férfiút, olyan valakit, aki pénzért nemcsak arra hajlandó, hogy engem feleségül vegyen, hanem valóságos és tudományosan értékes hőstetre is. Ekkor jelent meg az apróhirdetés a lapokban. És... az egyetlen jelentkező ön volt, ön az első férfiú, akivel életemben találkoztam. Akarja, hogy...

Itt Browning kisasszony elpirult, és Browning kisasszony, helyesebben Carnefeller kisasszony nagyon szép volt akkor is, amikor nem pirult, de valósággal ellenállhatatlanul bájos volt akkor, amikor pirult.

Főlesleges tehát mondanom, hogy Turulkeőy Oktáv boldogan mondta, hogy akarja. Akarja, hogy a felesége legyen. És hogy a spódiumkirály milliói, sőt milliárdjai Európába vándoroltak, sőt Magyarországra, sőt Uszuba vármegyébe. Ahol az ezerháromszáz holdból tizenháromezer lett, s ahol a huszártisztek ujjongva fogadták visszatérő társukat, aki a milliói mellé még egy csodaszép asszonyt is hozott haza.

Kár, hogy a főherceget akkorra már más garnizonba* helyezték.

Forrás: Cholnoky Viktor: *Történet egy szívről*. In: *TRIVULZIO SZEME*. Válogatás Cholnoky Viktor novelláiból. Összeállította, sajtó alá rendezte Fábri Anna. <http://mek.oszk.hu/06200/06242/06242.htm#14>
Cholnoky Viktor (1868-1912) novellista, újságíró, szerkesztő

Magyarázatok:

jelzálog nélküli: tehermentes, nem terheli banki hitel
civillista: az államkötségvetésnek az a része, amelyet a fejedelem és udvartartásának költségeire szavaz meg a parlament
menázs: katonai étkezde
Aubertin demi sec: régi francia pezsgómárka;
főlszáraz pezsgő
somyai bor: a Somló-hegyen termő értékes bor
Pommery: Reims környékéről származó francia pezsgő
magyarádi bor: az Arad-hegylaj borvidék fehér bora
krapula: részegséget követő rossz közérzet; másnaposság
angosztura-likőr: az angosztura Dél-Amerikában honos növényfaj, a kérgéből kinyert fűszer egy keserű likőr alapanyaga

appetitórium: étkezés előtti étvágygerjesztő szeszesital
Osztende: város Belgiumban az Északi-tenger partján.
osztriga: többnyire nyersen fogyasztott kagylófajta
indiai szalangán-fecske: madárfaj, a fészkeiből főzött leves, majd az ebből készült kocsonyás anyag (aszpik) ritka és nagy értékű étel
havanna, turokapos-lepantos: drága szivarfajták
lovasszeplechas: lovas akadályverseny
kloroform: altatószer
spódium: csontszén, a csontok levegőtől elzárt égetése során állítják elő
garnizon: helyőrségi laktanyagarnizon: helyőrségi laktanya

Lehetséges válaszelemek:

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

1. azonosítja a szövegben az irónia és a humor megnyilvánulásait,
2. értelmezi a komikus elemek szerepét a szövegben,
3. azonosítja a cím keltette olvasói várakozást (egy szerelmi történet ígéretét).

Az irónia és a humor szövegbeli jelenléte; a komikus elemek szövegbeli funkciói

- Az elbeszélő kedvtelve ironizál a giccses szerelmi történetek sémái fölött:
a szép milliomoslány önzetlen szerelemre vágyik. Azt akarja, hogy férje ne a vagyonáért szeresse, s emellett a férfi legfontosabb tulajdonsága természetesen a halált megvető bátorság legyen.
- A sztereotip séma több vonatkozásban is ironikus felhangot kap: Turolkeőy Oktávnak semmi másra nincs szüksége, mint pénzre. Számára a fiatal lány legnagyobb vonzereje éppen millióiban rejlik, amire csak ráadás az ifjú hölgy vonzó megjelenése. A szerelmi házasság a vőlegény részéről nyilvánvalóan érdekházasság.
- A cselekmény rájátszik a mese jól ismert műfaji sémájára:
a szegény fiú elnyeri a királylány kezét és a fele királyságát. A műfaj természetes naivitása azonban itt egyfajta szirupos álnaivitásnak adja át a helyét. A milliomos lánya hideg tekintettel figyeli a jelentkezőt, majd a próbatétel után szerelemesen omlik karjaiba.

- A milliomos és a király figurájának helycseréje már önmagában is kikezdi a mesei atmoszférát, amit még inkább fokoz a fekete humor jelenléte: a milliók eredete, a csontszénnel folytatott kereskedelem groteszk idézőjelbe helyezi az idilli szerelem toposzát.
- Az elbeszélés morbid humorát tovább fokozza, hogy a lány szólama komikus hatású szófordulattal számol be apja közelmúltbeli haláláról: „*amikor szegény apám maga is spódiumanyaggá vált*”.
- A halált megvető bátorság ugyancsak komikus kontextusba kerül: Turulkeőy Oktáv ugyanis vagy éhen hal, vagy jelentkezik az operációra. A rendelőben felébredő halálfélelmén pedig a hitelezők és az örökösök majdani csalódottsága fölött érzett öröm segít neki fölülkerekedni.
- A szerelmi történet parodizálása mellett az irónia másik fontos forrása a virtuskodó huszártiszt alakjának szarkasztikus megjelenítése.
 - o Turulkeőy Oktáv neve komikusan túlhangsúlyozza a honfoglalás korára visszavezetett nemesi eredetet azzal, hogy a nemzetség éppen a magyarság totemállatáról, a turulmadárról kapta nevét.
 - o A vezetéknev írásmódjában is komikus túlzás érvényesül: a nemesi eredetet jelző *y* mellett az *'eő'* is aláhúzza az ősi származást. Az Octáv ugyancsak ironikus utalás a szereplő „nagyszabású” jellemére, hiszen a figura Augustus császár eredeti nevét (Octavianus) viseli, miközben a többi üresfejű, virtuskodó huszártiszt közül csupán képtelen nagyzási hóbortjával tűnik ki.
- Az elbeszélői szólama iróniája mutatkozik meg abban is, hogy a báró és a főherceg nevetséges virtuskodását – amely a családi vagyon teljes elherdálásához vezet –, a narrátor „*nemes versengés*”-nek nevezi.
- A nevetséges felvágáson gúnyolódik elbeszélő a szivarok márkájának említésekor is. Míg a lepanto, a havannához hasonlóan létező szivarfajta, addig a turoscapros-lepantos márkanév első tagja egyszerűen a túrós-kapros „spanyolos” írásmódot imitáló elferdítése. A név ezáltal a nagyzó, nagyvilági allűrökben tetszelgő provincializmus jelölőjévé válik.
- Az elbeszélő látszólag önérzetes, jellemes alakként állítja be története főszereplőjét, azonban ezt rendre vissza is vonja, rámutatva a figura tetteinek valódi mozgatórugóira: „*Európában maradni nem engedte a büszkesége meg a hitelezői.*”
- Az Amerikában játszódó második részben arról is értesülünk, hogy a báró nem szokott olvasni, az újságban is kizárólag a sportrovatot és a hirdetéseket lapozza át. Műveletlenségére tehát a szöveg meglehetősen határozottan hívja fel a figyelmet.
- A történet zárata semmi kétséget sem hagy afelől, hogy életének szerencsés fordulata, majd hazatérése után a báró mindent ott folytat, ahol annak idején abba hagyta: minden ambíciója kimerül a nagyzó virtuskodásban.

A cím keltette olvasói várakozás

- A novella címe szerelmi történetet sejtet, amire az elbeszélő metanarratív kommentárja is reflektál.
- A narrátor reflexiójában ironikusan nyilatkozik a szerelmi novella műfajáról. A bevezetés olyan szerelmi történetet ígér, amely azok számára sem lesz érdektelen, akik irtóznak a szerelmi történetekről.
- Az elbeszélés ezt az ígéretet úgy váltja valóra, hogy tulajdonképpen az érzelmes szerelmi históriák paródiáját nyújtja.
- A cím ironikus játékot űz a „szív” két jelentésével: a szerelmi történet által sugallt metonimikus jelentést (szív = érzelem) a szó anatómiai jelentésével írja fölül. Ezt követően a parodisztikus hatás jegyében a történetvezetés a két jelentésszintet kimódolt fordulattal kapcsolja össze: a szerelem felébredésének feltétele a szívoperációra történt önkéntes jelentkezés.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Hasonlítsa össze az alábbi két költeményt! Vizsgálja meg a művekben megjelenített léthelyzet közös és eltérő jegyeit, a versszervező motívumokat! Értelmezésében térjen ki a versépítkezés azon sajátosságaira is, amelyek az eltérő műfaji jellemzőkből fakadnak!

Berzsenyi Dániel: <i>Osztályrészem</i>	Kosztolányi Dezső: <i>Boldog, szomorú dal</i>
<p>Partra szállottam. Levonom vitorlám. A szelek mérgét nemesen kiálltam. Sok Charybdis⁵ közt, sok ezer veszélyben Izzada orcám.</p> <p>Béke már részem: lekötöm hajómat, Semmi tündérvérsó soha fel nem oldja. Oh te, elzárt hely, te fogadd öledbe A heves ifjút!</p> <p>Bár nem olly gazdag mezeim határa, Mint Tarentum⁶ vagy gyönyörű Larissa⁷, S nem ragyog szentelt ligetek homályin Tiburi⁸ forrás:</p> <p>Van kies szőlőm, van arany kalással Bíztató földem: szeretett Szabadság Lakja hajlékom. Kegyes istenimtől Kérjek-e többet?</p> <p>Vessen a Végzet, valamerre tetszik, Csak nehéz szükség ne zavarja kedvem: Mindenütt boldog meglelégedéssel Nézek az égre!</p> <p>Csak te légy vélem, te szelíd Camoena⁹! Itt is áldást hint kezed életemre, S a vadon tájék kiderült virány lesz Gyenge dalodra.</p> <p>Essem a Grönland örökös havára, Essem a forró szerecsen homokra: Ott meleg kebled fedez, ó Camoena, Itt hives ernyőd.</p> <p>(1799 körül)</p>	<p>Van már kenyérem, borom is van, van gyermekem és feleségem. Szívem minek is szomorítsam? Van mindig elég eleségem. Van kertem, a kertre rogyó fák suttogva hajolnak utamra, és benn a dió, mogyoró, mák terhétől öregbül a kamra. Van egyszerű, jó takaróm is, telefonom, úti bőröndöm, van jó-szívű jót-akaróm is s nem kell kegyekért könyörögnöm. Nem többet az egykori köd-kép, részegje a ködnek, a könnynek, ha néha magam köszönök még, már sokszor előre köszönök. Van villanyom, izzik a villany, tárcám van igaz színezüsből, tollam, ceruzám vigan illan, szájamban öreg pipa füstöl. Fürdő van, üdíteni testem, langy tea, beteg idegemnek, ha járok a bús Budapesten, nem tudnak egész idegemnek. Mit eldalolok, az a bánat könyvekbe borít nem egy orcát és énekes, ifjú fiának vall engem a vén Magyarország. De néha megállok az éjen, gyötrődve, halálba hanyatlón, úgy ásom a kincset a mélyen, a kincset, a régit, a padlón, mint lázbeteg, aki föleszmél, álmát hüvelyezve, zavartan, kezem kotorászva keresgél, hogyan jaj! valaha mit akartam. Mert nincs meg a kincs, mire vágytam, a kincs, amiért porig égtem.</p>

⁵ Charybdis (ejtsd: kárübdisz): tengeri 'szörny', veszélyes örvény vagy szirt a szicíliai szorosban. Miután vele szemben Szkülla, a másik 'szörny' tanyázott, ha a hajósok el akarták kerülni az egyik szörnyet, kénytelenek voltak a másikhoz közelebb hajózni. A „*Szkülla és Kharübdisz között*” kifejezés innen ered. Útja során Odüsszeusznak Charybdist sikerült ugyan elkerülnie, de mikor hajójával átkelt a szoroson, Szkülla elragadta hat tengerészét.

⁶ Tarentum: dél-itáliai város

⁷ Larissa: város Görögország középső részén, Thesszáliában

⁸ Tibur: Horatius, ókori latin költő birtoka, nyaralóhelye

⁹ Camoena: az ének és jóslás római istennője, a görög múzsák megfelelője

	Itthon vagyok itt e világban s már nem vagyok otthon az égben. (1917)
--	---

Forrás: *Berzsenyi Dániel művei*. Osiris Kiadó, 1999, 25 - 26. *Kosztolányi Dezső összes versei*. Osiris Kiadó, 2005. 283-284.

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban közölt összehasonlítási szempontok mindegyikéről érdemi és kifejtett állításokat tesz, azaz

1. azonosítja és kifejti a művekben megjelenített léthelyzet közös és eltérő jegyeit (számvetés, felnőtttség, érzelmi viszony a megváltozott léthelyzethez),
2. felismeri és értelmezi a versszervező motívumokat,
3. értelmezi a versépítkezés sajátosságait.

Lehetséges tartalmi elemek:

Berzsenyi Dániel: <i>Osztályrészem</i>	Kosztolányi Dezső: <i>Boldog, szomorú dal</i>
A léthelyzet közös jegyei Mindkét versben közös léthelyzet és létélmény az ifjúságból a felnőtttségbe való átlépés határhelyzete; a lírai én számvetése, a megérkezetttség tudata és annak értékelése, a személyes élet/út mérlegelése. Levonom vitorlám; Béke már részem: lekötöm hajómat (Berzsenyi) Van már...; És énekes, ifju fiának / Vall engem (Kosztolányi) A két lírai én viszonya a léthelyzet megváltozásához a versek felütésében a mentegetőzés és az önmeggyőzés	
Motívumok, versépítkezés	
A felsorolásban a lírai én általános érvénnyel szól az anyagi-egzisztenciális és az érzelmi értékekről, melyek a felnőttkorhoz kötődnek (l. <i>kies szőlőm, földem, hajlékom</i>) A sztoikus nyugalom képei szemben állnak az ezt megbontani képes, a heves ifjút jellemző 'tündérképpel'. E felkavaró 'tündérképet' ellentételezi a szelíd múzsa, a verszárlatban megidézett Camoena.	Ennek nyelvtani kifejezője az ismétléssel nyomatékosító <i>van</i> létige a jelen idejű létige a megérkezetttség, a megállapodottság kijelentése látszólag az <i>idill</i> lelki helyzetéből A felsorolt és akart értékek a polgári világhoz kötődnek, a beilleszkedés és elfogadás-elfogadtatás kifejezői A kenyér, a bor, a család szakrális jelentésű motívumok is (l. <i>kenyerem, borom, gyermekem, feleségem</i>)

<p>Az egymással szembeállított metaforák és toposzok, az Odüsszeusz tengeri utazását is megidéző evokatív motívumok (pl. veszély-megmenekülés, tenger-kikötő, végtelenség-elzártság, küzdelem-béke, ifjúkor-felnőttkor) értékelése ellentmond a líratörténeti tartalmaknak, a hozzájuk kötődő konvencióknak. A klasszicista beszédmód a felütésben – a rövid kijelentő mondatokkal – a lezártságot, a végérvényességet sugallja. A világtól való nemes elvonultság, a természet, a <i>nehéz szükség</i>től mentes szerény, sztoikus élet vágya: békéltető illúzió, a preromantikát előlegezi.</p> <p>A megszólalás fokozatosan telítődik érzelmekkel és bizonytalansággal (<i>vadon tájék</i>), ezt tükrözi a modalitás későbbi változatossága.</p> <p>Bár Camoena az életharmónia múzsája, de az elfödött, eltakart elégedetlenség, rejtett tragikum kifejeződése is a váratlan a váltás a hazai, földrajzilag is körülhatárolt otthoniasságból a Föld két, ellentétes pontjára (<i>Essem a Grönland örökös havára, / Essem a forró szerecsen homokra</i>).</p>	<p>A férfikorban megvannak a tárgyak, a kötelességek, a munka, a tisztas név – az egyensúly korszaka.</p> <p>A lírai én a leltárszerű felsorolással valójában önmagát akarja meggyőzni az értékek valóságosságáról.</p> <p>A felmutatott tárgyak listája ironikus-melankolikus hatású.</p> <p>A felütés magabiztossága fokozatosan válik bizonytalanná,</p> <p>a kissé teatrális megszólalási módot önironikusan ellenpontoszák a szójátékok (<i>nincs – kincs</i>), a túlhangsúlyozott mozaik- és tiszta rímek (<i>eleségem – feleségem; jó takaróm is – jót-akaróm is</i>).</p> <p>A felnőttkort jellemzi a századelőt idéző szecessziós szókincsrétege (<i>köd, könny, langy, bús, bánat, részeg; eldalol, vall, illan</i>).</p> <p>„Felnőtt vers: életöröm és riadalom. Kosztolányi verse keserű-csokoládé.” (Nemes Nagy Ágnes)</p>
<p>A műfaji megítélés az értelmezés függvénye; az emelkedett gondolatiság a horatiusi bölcséleti ódához köti a költeményt; az értékszerkezet az elégiával mutat rokonságot.</p>	<p>A címben jelölt műfaj (dal) a szembeállító kompozíció révén válik elégikus hangoltságúvá (ittthon ⇔ nem vagyok otthon).</p> <p>Az 'ég' motívum a költészet konvenciói szerint többé-kevésbé a boldogság szinonimája, Kosztolányi költészetében a gyermekkort is idézi (l. <i>Szegény kisgyermek panasza</i>).</p>
<p>A verselés időmértékes, szapphói-strófa, melynek esetleges merevségét oldják többek között az áthajlások, az egy sor két mondat jellegű megoldások is.</p>	<p>A ritmika időmértékes, anapesztikus lejtésű. Az erőteljes zeneiség mindkét műfaj (l. dal, illetve elégia) lehetséges sajátja.</p>

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:
~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központosági hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy

tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó
ÉS
  - a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználat pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *esszencia, kommunikáció, immunis*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis, reverzibilis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználata kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználata hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.